

Osebna in družbena odgovornost do narave in družbe

redni prof. dr. Mihael J. TOMAN
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

mihael.toman@bf.uni-lj.si

Narava, ekosistemski pristop, odgovornost

Dinamično ravnotežje

Sukcesija združb in procesov, stalno spreminjanje

Trajnost utopija in stara, neuresničljiva človekova želja

Antropocentričen odnos do narave, narava je vir dobrin in E

Človek na videz kompeticijsko superioren v naravi, ni
simbiont

Odgovornost deklarativna, določena z normami in
direktivami. Značilno kršenje pravil, zato destrukcija narave

Družbena odgovornost v kontekstu tajnostnega razvoja (sustainable development) „obveznost človeštva, da uresničuje skupne cilje družbe“. Direktiva o družbeni odgovornosti narekuje tudi plačilo škode povzročitelja. Se družbena odgovornost „meri z debelino denarnice“?

Odkrita komunikacija kot del družbene odgovornosti nezadostna, zato po mojem mnenju **pojav civilnih iniciativ**

Vsesplošen dvom o neodvisnosti „uradnih“ inštitucij

Razlog: nezadostno znanje o naravi, procesih in ekosistemih, „vsi“ vse vemo o klimatskih spremembah, gensko spremenjenih organizmih, zdravem zraku in vodi... dejansko pa ne prepoznamo narave kot pacienta še manj vzrokov sprememb

Osebna odgovornost, pogosto po sistemu NIMBY

Človek kot biološka vrsta:

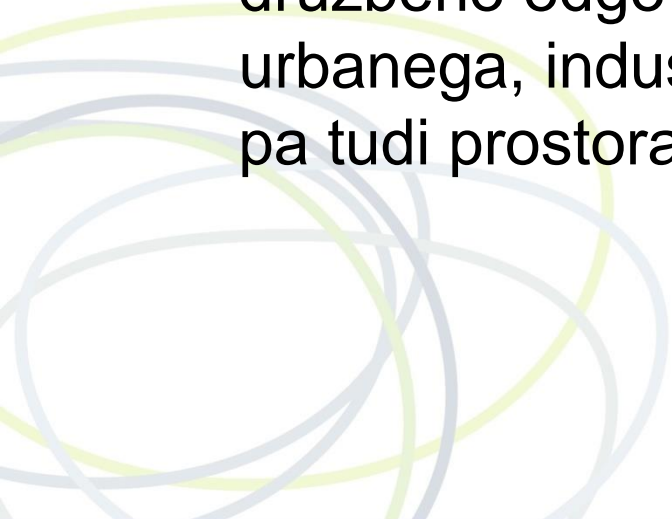
- predator (plenilec)
- kompetitor (tekmovalec) za naravne dobrine in osvajalec
- invazivna vrsta
- redko simbiot, deluje po principu bistveno večjega izplena E v primerjavi z vložkom E
- teritorialen, potrebuje „ograjen osebni teritorij“

Osebno odgovornost zato razume le lokalno, ne pa globalno

Ekologija ≠ Varstvo okolja

Razumevanje ekologije osnova za odgovornost posameznika do narave.

Razumevanje varstva okolja vključuje osebno in družbeno odgovornost primarno do naravnega, urbanega, industrijskega, kmetijskega itd. okolja, pa tudi prostora in kulturnih danosti družbe.

Varstvo okolja

Aplikacija ekoloških in drugih naravoslovnih znanj (kemijskih, fizikalnih, matematičnih, geoloških, geografskih) ter družboslovnih (socioloških, filozofskih, pravnih in drugih).

Pogosto **antropocentričen** pristop, *mantra* politikov, gibalo okoljskih gibanj in civilnih združenj ter **trajnostnega razvoja**.

Boj za naravo ali le za človeštvo?

Kakšno vlogo ima pri „zmanjševanju okoljskih škod“ **KAPITAL** ? Je nadomestni habitat klasičen „odpustek“?

Narava, okolje, prostor

Varstvo okolja obravnava vse troje. Ali res?

Naravo definirajo ekosistemi s pripadajočimi združbami, vodni, kopni. Je človek (še) del narave? Ne povsem, ker z naravo upravlja ali gospodari (primer „upravljanje z vodami“).

Okolje je kombinacija narave in družbe.

Prostor je neomejena in brezsnovna entiteta, v kateri so telesa, ki se gibljejo in v kateri se pojavljajo dogodki.

V SLO: **Ministrstvo za okolje in prostor** in le **Zavod za varstvo narave**. Ali to kaj pomeni?

Trajnostni razvoj (TR)

Zamisel za razvoj človeške družbe primarno s tremi stebri:

- gospodarski razvoj, omogoča gospodarsko vzdržnost
- socialni razvoj, omogoča družbeno-politično trajnost
- varstvo okolja, garant okoljske trajnosti

Danes dodan kulturni steber: kulturna raznolikost je enako pomembna za družbo (človeštvo) kot je biološka raznolikost za naravo.

Trajnostni razvoj (TR)

TR zadovoljuje potrebe sedanjega rodu (družbe), ne da bi ogrozili prihodnje rodove, da zadovoljujejo svoje potrebe (1987, Gro H. Brundtland, norveška političarka)

Okoljska trajnost je proces, odvisen od sukcesije narave, ne od nas.

V naravi je dinamično ravnotežje, ne trajnost!

Zeleni razvoj ni TR, prednost daje okoljski trajnosti pred gospodarskim in kulturnim vidikom. Pogosto konflikten in za naravo neproduktiven.

Družbeno prepoznavni problemi sedanjosti

- trajnostni razvoj
- klimatske spremembe
- biodiverziteteta (vrstna pestrost posledica habitatske pestrosti)

Ali res samo ti?

Kaj pa mogoče?

- zdrava in dostopna pitna voda
- zdrava hrana
- (ne)varni odpadki, snovi v nizkih koncentracijah

80% onesnaženja vodnih ekosistemov prihaja s kopnega

izsekavanje gozdov

odpadki

kmetijstvo

Onesnaženje s padavinami NI zanemarljivo!
Primer Alpska jezera

živinoreja

gospodinjstva

industrija

transport

Koliko je osebne in koliko družbene odgovornosti v posameznih segmentih?

Monitoring onesnaženosti in obremenjenosti je družbena odgovornost

- zavedanje o stanju sistema
- opazovanje obnašanja in odnosov med osebkami ali skupinami
- spremljanje stanja

BIOMONITORING (ocenjevanje ekosistema na osnovi živih organizmov). Ocenjujemo kvaliteto voda rek, potokov, jezer, morja in mokrišč.

Se država (pristojno ministrstvo) zaveda ODGOVORNOSTI ob letošnjem ukinjanju (velikem zmanjšanju) monitoringa?

Kam torej gremo in kaj nas čaka?

Napovedi okoljske prihodnosti in stanja narave na planetu Zemlja niso rožnate:

1. če našega obnašanja ne bomo spremenili
2. če osebne in družbene odgovornosti ne bomo prepoznali na lokalnem in globalnem nivoju
3. Če okoljskih problemov ne bomo reševali sistemsko, ampak še naprej deklarativno.

Danes je varstvo okolja mantra političnih in družbenih gibanj, ne pa (še) realna potreba.

V razmislek

- Kakšno je naše (človeško) **poslanstvo** v biosferi?
- Zakaj nas **morata zanimati** okolje in narava?
- Sta narava in posebej vode dobrini le v ekonomskem smislu (merilo kapital in trženje!)?
- Kaj moram(o) **sporočati** družbi in mladi generaciji?
- Kaj nas dejansko zanima v povezavi s spremembami na Zemlji? Naše preživetje ali odgovornost do planeta?
- Ali je predpona **EKO** škodljiva in zavaja?
- Kakšno težo imata **denar** (kaznovanje) in **vzgoja** (zavedanje) pri reševanju okoljskih problemov?

“Anybody who can solve the problems of water will be worthy of two Nobel Prizes, one for peace and one for science.”

(President John F. KENNEDY)

Danes ni vprašanje, kaj zmoremo in do kakšne mere znamo planet Zemlja spremeniti. Je le nezadostno zavedanje, česa absolutno ne smemo (več) početi.

(ekolog Mihael J. TOMAN)

I DON'T BELIEVE IN
GLOBAL WARMING

HVALA ZA POZORNOST

